

"ENTRE EL DESIG D'APENDRE I L'IDEAL D' EDUCACIÓ".

RESUM

Actualment la funció dels educadors en els centres educatius es veu moltes vegades frustrada per la presència d'una quantitat de factors que impedeixen que desenvolupi la seva tasca adequadament. Podem dir que els alumnes, la administració y els pares, juntament amb altres factors personals y socials, son alguns dels elements que afecten directament a mestres i professors.

INTRODUCCIÓ

Vaig a intentar desenvolupar alguns conceptes relacionats amb la funció docent portada a terme pels professors de secundària que es veuen sotmesos a tres eixos vertebradors. Aquests serien: l'administració que imposa el discurs dominant, els pares que el sostenen i deriven responsabilitats, i els alumnes que son víctimes i còmplices a l'hora.

Existeixen, a més a més, tres elements, continguts en aquests tres eixos: pares alumnes i professors; que vindrien a ser els tres vèrtex d'un triangle. Per poder donar una solució a la problemàtica actual de l'educació s'hauria d'actuar sobre els tres vèrtex a la vegada per que el sistema format no es desestabilitzés encara més. Per això hauria d'existir un dispositiu que atengués a pares , professors i alumnes, veies les dificultats, avalué les possibles solucions i tractés el problemes existents.

La idea és de buscar possibles solucions i no la de caure en una crítica estèril enfocada contra els sistema dominant que només porta a buscar identificacions i a caldejar l'ambient.

Segons Freud hi ha tres tasques impossibles de realitzar: governar, educar i psicoanalitzar; la segona es de la que parlem i això pot donar una pista de les dificultats esmentades en aquest article.

El títol suggereix que el desig d'aprendre cada vegada és més escàs entre els adolescents i s'ha de buscar el per què. Potser estem deixant de costat, tant pares com professors, inculcar l'entusiasme per aprendre. Moltes vegades les condicions socioeconòmiques desfavorables no ajuden i això dificulta les coses, doncs la tasca ens queda únicament als professors. Si no, aquest espai que nosaltres no cobrim queda lliure per a que el discurs dominant l'aboni amb desigs materials i efímers que només porten a un consumisme ferotge i ràpid, creant necessitats absurdes de les que fins i tot el més intel·ligents no escapen.

ELS PROFESSORS.

No tots el professors viuen una situació angoixant ja que hi ha molts que gaudeixen ensenyant, superen les dificultats i inculquen aquest desig d'aprendre en alguns alumnes. Mostren molta preocupació per ells i els animen a que segueixin quan decauen.

Davant d'això hi ha algunes preguntes que em sorgeixen:

1. Com hauria de ser la relació entre professor i alumne per a evitar els conflictes que es generen habitualment?
2. Quin malestar es produeix en els ensenyants i per què?
3. Com s'ha de tractar als alumnes per a que aquests puguin canviar la seva posició davant dels professors?
4. Què hi ha fora del centre que elimina qualsevol possible efecte educatiu? (Família, televisió, mitjans de comunicació, etc.)

Les respostes podrien ser:

- Quina és l'actitud del professor davant els alumnes, què els està demanant.
- Te un ideal d'estudiant que te a veure amb el seu passat i que no reflexa la realitat.

Hi ha un fenomen estudiat en psicologia que es diu efecte Pigmalion, hi ha estudis que demostren que les expectatives que posa el professor en els seus alumnes determina el rendiment d'aquests. Podríem parlar de desig de que aprenguin.

Es dona un fet transferencial entre professor i alumnes, en quin lloc l'estan col·locant els alumnes i com respon ell. S'ha de sortir d'aquesta posició, si pot, quan el resultat no funcioni. Moltes vegades no es suficient en que el professor busqui la forma més efectiva per que els alumnes aprenguin, doncs, segons com realitzi el treball a l'aula, pot ser que el resultat no sigui bo: si l'imposa, si es inflexible, si es queixa de que tot ho fa per ells,.....

Exemple: dos alumnes representants d'una classe de 4rt d'ESO es queixen d'una professora de ciències perquè la seva actitud amb ells és molt dura i inflexible. No permet que ningú faci les coses diferents de com ella les presenta, fa copiar els apunts de la pissarra i posa exemples considerats estúpids per les alumnes. Resultat: els alumnes falten a classe a primera hora i això provoca una situació conflictiva. A una de les representants un cop no la deixa intervenir quan la professora pregunta a la classe, encara que ella aixecava la mà insistentment. La professora no sap que li passa amb aquest grup doncs ella s'esforça molt per preparar les classes per a aquests alumnes ja que veu que els costa molt entendre la matèria; es passa hores buscant material complementari junt amb exemples quotidians però, els alumnes no responen i li plantegen problemes.

L'actitud dels alumnes es força cruel en aquest cas, encara que ella es posa en una posició de víctima perquè els alumnes passen d'ella. És molt inflexible en la metodologia i no deixa parlar a certs alumnes que ella considera que no tenen interès.

El lloc de l'inconscient en la relació pedagògica ha de ser ignorat pel docent però reconegut, ha de mantenir dividits el saber i lo emocional, no implicar-se emocionalment però ha de apassionar-se per la seva tasca.

El professor proporciona el mitjans per accedir al saber encara que no ha d'esperar el ser recompensat. L'estrès inherent a la funció d'ensenyant es patògen en funció de l'estructura del subjecte que la viu, la vulnerabilitat depèn de la seva problemàtica personal. Es poden trobar dos classes del mateix nivell de infantil o primària i hi ha una que es caòtica i l'altre tranquil·la, la varietat d'alumnes es la

mateixa però, la mestra o el mestre tenen cadascun d'ells una personalitat diferent que dona uns nens més moguts o menys.

L'ADMINISTRACIÓ

El professor està molt desmotivats la majoria de vegades i si l'augment d'inversió en educació no millora la qualitat de vida de l'ensenyant a les aules, continuarà sostenint situacions incontrolables que li escapen de les mans i li fan sorgir problemes que augmenten la seva angoixa i l'estrès. Això deriva en depressions i malalties psicosomàtiques (èczemes, fibromialgies, problemes digestius, nòduls a les cordes vocals, etc.) que pot venir donat pel Born-out (estar cremat) caracteritzat per:

- Desmotivació
- Desinterès pel treball
- Falta d'atenció a l'alumne

Que ve donat per:

- Cap reconeixement del treball realitzat
- Pensar que la feina feta no te cap valor
- No captar l'interès dels alumnes encara que hi hagi molt esforç al darrera
- Resultats desastrosos

La realitat és que el problema és a un altre lloc extern al seu control provocat per un sistema que no facilita una tasca com la seva. No s'arriba al fons per aportar solucions, únicament se li fa tapar forats i les conseqüències negatives de tot això les rep ell. La sortida davant d'aquesta situació es la baixa laboral que queda ben coberta per substitucions. El que s'hauria de solucionar es l'ambient de treball.

Molts professors demanen que se'ls ajudi, que no volen fer més cursos de dinàmica de grups, de tractament de la diversitat, dels trastorns de conducta, etc. Una professora em deia: "jo no vull que em diguin com tractar als alumnes amb problemes psicològics, no sóc psicòloga, el que vull és que algú li solucioni els seus problemes i que jo pugui fer la meva tasca amb la resta. Què puc fer per evitar aquests problemes". Davant d'això hi ha dos possibles actuacions: a. Dotar als centres de professionals que puguin tractar terapèuticament als alumnes que ho necessitin; b. Poder assessorar als professors i treballar en grup o individualment les qüestions, dubtes o problemes que ells plantegin.

Des d'aquesta perspectiva s'hauria de treballar la subjectivitat on les respostes no vinguin donades per un saber que manté el terapeuta, sinó les donades a les pròpies preguntes que es fa el professor sota el sosteniment donat pel professional. Aquesta inversió milloraria la qualitat de vida i estalviaria pressupostos.

Diferències entre educar i ensenyar.

S'hauria de veure a qui recau cadascuna d'elles, qui està evitant la seva responsabilitat en quelcom d'aquestes funcions.

Es podria pensar que la tasca d'educar és dels pares i la d'ensenyar dels professors. També es podria donar que l'escola integri ambdues funcions, deixant una part important de l'educació a la família. Fa poc temps la consellera d'educació deia que educar era una tasca de tota la societat. Però veiem que moltes vegades la família es desentén dels seu paper i deriva l'esforç i la responsabilitat a l'escola. Aquesta actitud del ciutadà de que sigui l'administració, l'estat, o a qui es pagui, el que assumeixi la responsabilitat, aquesta derivació de responsabilitat provoca unes conseqüències desastroses. Moltes vegades l'escola assumeix quasi totalment aquest paper.

És molt difícil que professors desbordats o molt cremats decideixin canviar la seva actitud davant dels alumnes ja que requereix canvis personals importants. Això ve agreujat per:

- preocupacions pedagògiques
- alumnes amb comportament disruptiu, hostil, "pasota" i poc col·laborador

Aquesta dinàmica no afavoreix canvis. Amb això no dic pas que no s'ha d'intentar però s'han de posar en marxa dispositius que facilitin aquests canvis i el professor ha de posar molt de la seva part.

Hi ha dos coses que no afavoreixen els canvis als centres: els professors no fan res si l'administració no ofereix res concret i aquesta no coopera si no veu moviment per part dels primers. Els dos tenen la seva part de raó i la seva responsabilitat, l'administració no ajuda tot el que hauria i els professors esperen que aquesta els hi solucioni els seus problemes encara que aquesta es una actitud passiva dependent. Penso que la responsabilitat obliga a prendre partit e implicació per ambdues parts per igual, cadascun en les seves competències.

ELS ALUMNES

Considero important donar-li un espai a l'alumne a l'aula per que s'expressi lliurement, sense que la relació sobrepassi l'espai de l'assignatura.

En classes socials baixes uns dels problemes que es podrien donar és el sentiment de culpa que se li genera a l'alumne quan se li demana que superi el nivell intel·lectual dels pares, es pot provocar una deficiència voluntària o una actitud disruptiva que sigui inconscient.

En famílies desestructurades també es produeix desmotivació i desgana pels estudis.

Els nens més desafavorits són els que demanen més afecte. Els alumnes són molt recelosos davant la injustícia, sobre tot quan aquesta ve dels professors.

S'ha de veure com es fomenta el desig d'aprendre, com es tracta als alumnes a l'aula. Moltes vegades es provoca en ells odi perquè no se'ls escolta, no se'ls presta la suficient atenció, es dona poc crèdit a les seves opinions i a la seva forma de pensar. Davant d'això ells es desenten del professor perquè se senten defraudats. No dic que sempre els hem de donar la raó, se'ls ha d'escoltar i demostrar-s'ho però, moltes vegades hem de dir **no**.

No es tracta de fer jocs malabars o teatre, d'inventar-se coses noves perquè la classe sigui divertida, l'alumne el que vol és que el que se'ls transmeti se'ls doni de forma que ells ho entenguin. Una cosa molt efectiva per a promoure interès és provocar desig, veure què és el que desitgen i convertir aquest desig en el reclam per a que s'interessin en aprendre, dedicar esforç per a que obtinguin resultats positius que els motivin.

També la manera de tractar-los influeix, si es valora l'esforç que fan, per petit que sigui; si se'ls dona ànims quan s'equivoquen o no avancen. S'aconsegueix el contrari si se'ls humilia, dient-los que no s'esforcen, que són un desastre, etc. Si a alumnes amb moltes dificultats que no poden seguir la classe perquè el contingut està fora de la seva comprensió els diem que tenen capacitat i que si volen poden entendre i aprendre com els altres i obtenir bons resultats, tenim moltes possibilitats de que es posin a treballar. Alguns alumnes arrossegueuen un discurs, que els han dit a l'escola o a casa, de que no poden, no saben, són incapaços ,etc. Encara que hi ha alumnes amb deficiències molts grans que és difícil aconseguir gran cosa, no ens enganyem ni enganyem a l'alumne donant-li falses esperances. Necessiten altre tipus de currículum més adaptat a les seves característiques i en altre entorn diferent al grup classe, sense deixar de banda l'estímul i les expectatives favorables.

ELS PARES

Vèrteix important d'aquest discurs ja que transmeten una queixa constant de que no es realitza a l'escola el treball que ells haurien de fer. Quelcom tant bàsic com donar exemple i que col·laborin. Alguns pares es veuen superats pel seu treball i esperen que l'escola mantingui atesos als seus fills, que els ensenyi hàbits de convivència i d'estudi, que faci de guarderia, etc. Hi ha que es queixen perquè els mestres no els inculquen hàbits de lectura als fills, quan ells són el primers que han de donar exemple. Altres utilitzen la televisió per que no molestin. Això és un error greu perquè falta una presència paterna necessària i de qualitat, no quantitat. No intento atacar als pares ni fer-los culpables, sinó, responsables de part dels resultats obtinguts a l'escola, és una responsabilitat compartida i ells tenen la major part. Actualment l'autoritat està minvant i es deixa que altres els supleixin, no es fiquen límits clars i no se sap dir no quant toca i sempre en la mateixa situació. Tampoc és qüestió d'inflexió, molts pares que fan servir excessiva disciplina no han obtingut bons resultats. Tot això es complica quan els nois i noies arriben a l'adolescència hi ha massa reclams atractius, se'ls ha d'ensenyar a ser responsables dels seus actes. Sobretot, hi ha d'haver afecte i atenció, mostrar interès pel que els agrada. Tampoc se'ls ha de solucionar tots els problemes, ells han de fer-ho per sí mateixos i així fomentem la llibertat.

Exemple: Un jove de 20 anys sol·licita una baixa temporal per una dolència i el metge decideix que no cal. El noi torna al metge acompanyat del seu pare que fa servir un to amenaçador que obliga al metge a autoritzar la baixa informant del succeït a l'empresa. Aquest pare ha optat per la força per aconseguir una actuació fraudulenta. El noi es passeja pel lloc de treball com anys enrera ho feia a l'escola. Com es comporten alguns pares amb els seus fills davant la societat fent ciutadans dependents, amb tot de drets i sense obligacions?

Conclusió: el desig d'aprendre no pot ser ordenat, ningú pot obligar a un altre a desitjar qualsevol cosa. L'alumne ha de tenir davant un adult que s'interessi per ell, el respecti i li doni la paraula, el consideri un subjecte. L'escolta, l'atenció i la creença en les capacitats de l'alumne són poders estimulants del desig d'aprendre. Això lliga el desig d'aprendre amb l'ideal d'educació.

Andrés Fernández

Febrer 2005

Seminari Clínica i Ensenyament de l'IPB

Bibliografía

Cordié, A. *Malestar en el docente*. Ed. Nueva Visión. Buenos Aires. 1998

Freud, S. *Prologo a un texto de August Aichhorn. OC Vol XIX*. Amorrortu ed. Buenos Aires. 1976. pag. 296

Mannoni, M. *La educación imposible*. Ed. Siglo XXI. México. 1979

Moliner, M. *Diccionario del uso del español*. Ed. Gredos. Madrid 1998